

Sisällys

1	Sektorikohtaisen riskiarvion tarkoitus ja soveltamisala	2
2	Riskiarvion laatiminen	2
3	Riskiarvio ja sen perustelut	4
3.1	Sektorikohtainen riskiarvio	4
3.2	Riskikategoriat	4
3.2.1	Tuotteet ja palvelut	4
3.2.2	Maantieteellinen riski	5
3.2.3	Asiakkaat	6
3.2.4	Jakelukanavat	6
3.3	Hallintakeinokategoriat	6
3.3.1	Toiminnan riskiperusteisuus	6
3.3.2	Toiminnan organisointi	6
3.3.3	Asiakkaan tunteminen	7
3.3.4	Monitorointi	7

Kirjoittajat

✿ Ulla-Maija Kaivola /ulla-maija.kaivola@finanssivalvonta.fi tai puh. +358 9 183 5565

1 Sektorikohtaisen riskiarvion tarkoitus ja soveltamisala

Henkivakuutussektoria koskeva rahanpesun riskiarvio on Finanssivalvonnan arvio henkivakuutusyhtiöihin liittyvistä rahanpesun riskeistä sektoritasolla. Toisin kuin ominaisriskiarviossa¹, sektorikohtaisessa riskiarviossa otetaan huomioon yksittäisiin ilmoitusvelvollisiin liittyviä tekijöitä, mutta arvio on laadittu sektoria kokonaisuutena koskevaksi.

Henkivakuutusyhtiö on henkivakuutustoimintaa harjoittava vakuutusyhtiö. Henkivakuutusyhtiöt ovat rahanpesulain tarkoittamia ilmoitusvelvollisia. Henkivakuutuksella tarkoitetaan vakuutusluokista annetussa laissa (526/2008) tarkoitettuihin henkivakuutusluokkiin kuuluvaa toimintaa. Henkivakuutustoiminnan harjoittamiseen vaaditaan Finanssivalvonnan toimilupa. Toimiluvallisia henkivakuutusyhtiöitä on yhteensä kymmenen (31.12.2019).

Ulkomainen ETA-vakuutusyhtiö voi harjoittaa vakuutustoimintaa Suomessa sijoittautumisoikeuden perusteella kotivaltion vakuutusvalvonnasta vastaavan viranomaisen ilmoitettua sivuliikkeen perustamisesta Finanssivalvonnalle. Suomessa toimii kolme henkivakuutustoimintaa harjoittavaa ulkomaisen ETA-vakuutusyhtiön sivuliikettä. Lisäksi lain vakuutuspalvelujen vapaan tarjonnan mukaan ulkomaisesta toimipaikasta käsin voi harjoittaa vakuutuspalveluja Suomessa sellainen ulkomainen vakuutusyhtiö, jonka kotimaa on ETA-valtio. Nämä sivuliikkeet ja vapaan tarjonnan kautta palveluja tarjoavat vakuutusyhtiöt eivät ole mukana riskiarviossa, koska ne eivät raportoi Finanssivalvonnalle.

2 Riskiarvion laatiminen

Finanssivalvonta käyttää rahanpesun riskejä arvioidessaan seuraavaa, neliportaista asteikkoa, joka vastaa Euroopan pankkiviranomaisen käyttämää arviointiasteikkoa. Jokaista riskitasoa kuvaamaan on määritely sitä vastaava riskipiste

Riskitaso	Riskitasoa vastaava riskipiste
Korkea	4
Kohonnut	3
Normaali	2
Alhainen	1

Sektorikohtainen riskiarvio muodostuu riski- ja hallintakeinokategorioihin liittyvistä riskitasoista. Arvio riski- ja hallintakeinokategorioiden riskitasosta on toteutettu tiivistettynä seuraavasti

1) Riskikategoria – tuotteet ja palvelut

Tuotteisiin ja palveluihin liittyviä riskejä arvioitaessa käytettiin hyväksi lähteitä

- Finanssivalvonnan ominaisriskiarvio
- Euroopan pankkivalvontaviranomaisen ja Financial Action Task Forcen ohjeistukset²
- Finanssivalvonnan³ sekä Finanssialan tilastot⁴

¹ https://www.finanssivalvonta.fi/globalassets/fi/tiedotteet-ja-julkaisut/valvottavatiedotteet/2020/julkaistava_fiva_ml_riskiarvio.pdf

² *Guidelines on Risk Factors (JC 2017 37), JC 2019 87 CP on draft GL on ML/TF risk factors, FATF Recommendations: Risk-based Approach Guidance for the Life Insurance Sector.*

³ <https://www.finanssivalvonta.fi/tilastot/vakuutus/henkivakuutus> Maksutulo 2019.

⁴ <https://www.finanssiala.fi/materiaalipankki/tilastot/2019> Vakuutussäästöt yhtiökohtainen täydellinen aikasarja.

- Ilmoitusvelvollisten henkivakuutusyhtiöiden riskiarviot

Henkivakuutus tuotteiden (riskivakuutukset, säästöhenkivakuutukset, kapitalisaatiosopimukset ja vapaaehtoiset eläkevakuutukset) ominaisuuksia arvioitiin rahanpesuun liittyvän riskin kannalta ja niiden markkinaosuutta ja vaikuttavuutta arvioitiin maksutulolla, sopimusten kappalemäärillä ja säästöjen suuruuden määrällä.

2) Riskikategoria – maantieteellinen riski

Maantieteellistä riskiä arvioitaessa käytettiin lähteenä valvottavien raportoimia tietoja Finanssivalvonnan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskejä ja kontroleja koskevassa tiedonkeruussa (RA-tiedonkeruu).

3) Riskikategoria – asiakkaat

Asiakkaisiin liittyvää riskiä arvioitaessa käytettiin lähteenä RA-tiedonkeruuta.

4) Riskikategoria – jakelukanavat

Jakelukanaviin liittyvää riskiä arvioitaessa käytettiin lähteenä ilmoitusvelvollisten henkivakuutusyhtiöiden riskiarvioita ja RA-tiedonkeruuta.

5) Hallintakeinokategoriat

Hallintakeinokategorioihin liittyvää riskiä arvioitaessa käytettiin lähteenä ilmoitusvelvollisten henkivakuutusyhtiöiden riskiarvioita ja RA-tiedonkeruuta.

3 Riskiarvio ja sen perustelut

3.1 Sektorikohtainen riskiarvio

Finanssivalvonnan arvion mukaan henkivakuutussektoriin kohdistuva rahanpesun riski on tasolla *normaali*.

Eri riski- ja hallintakeinokategorioille määritetyt riskitasot on esitetty alla olevassa taulukossa:

Riskikategoriat	Henkivakuutussektori
• Tuotteet ja palvelut	Normaali
• Maantieteellinen sijoittautuminen ja maksuliikenne	Alhainen
• Asiakkaat	Normaali
• Jakelukanavat	Alhainen
Riskikategorioiden riskitaso	Normaali
Hallintakeinokategoriat	
• Riskiperusteisuus	Kohonnut
• Toiminnan organisointi	Alhainen
• Asiakkaan tunteminen	Normaali
• Monitorointi	Normaali
Hallintakeinokategorioiden riskitaso	Normaali
Kokonaisriskitaso	Normaali

3.2 Riskikategoriat

3.2.1 Tuotteet ja palvelut

Tuotteita ja palveluita koskeva riskitaso on arvioitu tasolle *normaali*.

Tarjottavilla tuotteilla ja palveluilla on ratkaiseva merkitys siinä, mikä on sektorin tai yksittäisen toimijan riski tulla hyväksikäytetyksi rahanpesussa. Tästä syystä arvioissa on painotettu tuotteiden ja palveluiden riskitasoa enemmän suhteessa muihin kategorioihin.

Henkivakuutus tuotteet voidaan jakaa neljään ryhmään: riskivakuutukset, säästöhenkivakuutukset, kapitalisaatiosopimukset ja vapaaehtoiset eläkevakuutukset.

Muun muassa seuraavat näkökulmat on otettu huomioon luokiteltaessa henkivakuutus tuotteita rahanpesun riskin näkökulmasta

- Mahdollistaako sopimus varojen siirron kolmannelle osapuolelle?
- Onko vakuutuksenottajalla/sopimuksen omistajalla mahdollisuus nostaa sopimuksen varoja osittain tai kokonaan milloin tahansa?
- Mahdollistaako sopimus suuren, kerralla maksettavan vakuutusmaksun?
- Voidaanko sopimus irtisanoa ja maksetaanko silloin sopimuksesta takaisinmaksu?
- Sisältääkö sopimus säästöominaisuuden?
- Mahdollistaako sopimus omistusoikeuden luovutuksen ja/tai panttauksen?

Riskivakuutus

Riskivakuutus turvaa kuoleman, vakavan sairauden tai työkyvyttömyyden varalta. Vakuutus voi olla voimassa ennalta sovittuun ikään tai ajankohtaan. Vakuutusmaksu määräytyy turvan suuruuden, vakuutetun terveydentilan, kuolevuuden tai iän mukaan. Riskihenkivakuutus eli kuolemanvaravakuutus on vakuutus kuoleman varalta. Vakuutus turvaa perheen tai muun edunsaajan toimeentuloa, jos vakuutettu kuolee. Riskihenkivakuutuksella on mahdollista vakuuttaa yksilö, pari tai ryhmä. Henkivakuutuskorvaus maksetaan ainoastaan, jos vakuutettu kuolee vakuutusaikana. Vakavan sairauden varalta tai työkyvyttömyyden varalta korvaus maksetaan aina vakuutetulle.

Säästöhenkivakuutus

Säästöhenkivakuutus on elämän varalta otettava vakuutus, jonka tarkoitus on turvata vakuutetun tai omaisten tulevaisuuden toimeentulo. Säästöhenkivakuutuksessa asiakas kerryttää säästöä tulevaisuutta varten. Säästöhenkivakuutuksen tuotto voi muodostua vakuutusyhtiön maksamasta korosta, säästöjen arvon kehityksestä tai näiden yhdistelmästä. Sellaista säästöhenkivakuutusta, jossa maksetaan suuri kertaluontoinen maksu, kutsutaan usein sijoitusvakuutukseksi. Vakuutuksen tuotenimestä ei voi päätellä sen sisältöä tai juridista muotoa. Säästöhenkivakuutuksessa vakuutettuna on tietty henkilö, ja säästöt maksetaan vakuutuskorvauksena edunsaajalle tai vakuutetulle, jos vakuutettu elää palauttamisajankohdalla.

Kapitalisaatiosopimus

Kapitalisaatiosopimus on tarkoitettu sijoitus- ja säästämistuotteeksi. Kapitalisaatiosopimuksessa ei ole vakuutettua henkilöä eikä edunsaajaa. Kapitalisaatiosopimuksia voidaan tehdä yrityksille sekä yksityishenkilöille, ja ne ovat aina määräaikaista sopimuksia. Sopimus voi olla kertamaksuinen tai jatkuvamaksuinen, ja se voidaan tehdä sijoitussidonnaisena, laskuperustekorkoisena tai edellä mainittujen yhdistelmänä. Kertynyt säästö maksetaan yleensä kertasuorituksena sopimuksen eräännyttyä, mutta se voidaan maksaa myös osasuorituksina määrättyinä ajankohtina.

Vapaaehtoinen eläkevakuutus

Vapaaehtoinen eläkevakuutus on vanhuuden toimeentulon ja lisäturvan hankkimiseen tarkoitettu vakuutus tuote. Vanhuuseläkevakuutus, johon liitetään lähes poikkeuksetta kuolemanvaraturva, sekä perhe-eläke, jossa etuus maksetaan perheenjäsenen kuoleman johdosta, ovat käytännössä henkivakuutuksia etuuksien eräluonteisuutta lukuun ottamatta.

Yhteenvetona voidaan todeta, että riskivakuutuksiin ja vapaaehtoiisiin eläkevakuutuksiin liittyy tuotteina alhainen rahanpesun riski, sillä niihin liittyvä varojen siirto on hyvin rajoitettua. Sijoitus- ja säästämistuotteeksi tarkoitettujen säästöhenkivakuutukset ja kapitalisaatiosopimukset sisältävät taas kohonneemman rahanpesuriskin. Nämä tuotteet mahdollistavat suuren vakuutus- tai sopimusmaksun. Varat ovat helposti nostettavissa kokonaan tai erissä, varat ovat siirrettävissä kolmannelle osapuolelle tai niitä voidaan käyttää lainan vakuutena. Tuotekohtaisia eroja on kuitenkin jonkin verran. Henkivakuutusyhtiöiden maksutuloista suurin osa tulee riskisimmistä säästöhenkivakuutuksista ja kapitalisaatiosopimuksista.

3.2.2 Maantieteellinen riski

Maantieteellistä riskiä koskeva riskitaso on arvioitu tasolle *alhainen*.

Maantieteelliseen sijaintiin liittyvään riskiin vaikuttavat henkivakuutusyhtiöiden sivuliikkeiden, tytäryhtiöiden sekä asiamiesten sijainti. Riskiä nostavia tekijöitä ovat sijainti ETA-alueen ulkopuolella tai korkean

riskin maassa. RA-tiedonkeruun perusteella henkivakuutusyhtiöillä ei ole tytäryhtiöitä, asiamiehiä tai sivuliikkeitä edellä mainituilla alueilla.

Myös asiakasvara- tai maksuliikennetilien maantieteellinen sijainti vaikuttavat maantieteelliseen riskiin.

3.2.3 Asiakkaat

Asiakkaita koskeva riskitaso on arvioitu tasolle *normaali*.

Asiakkaita koskevaa dataa on kerätty RA-tiedonkeruulla. Asiakkaita koskevaan riskitasoon vaikuttaa muun muassa se, minkä verran toimijoilla on ulkomaisia asiakkaita, korkean riskin asiakkaita sekä tietyillä, korkeamman riskin sektoreilla toimivia asiakkaita.

Raportoinnissa on havaittu epäjohtonmukaisuuksia, millä on vaikutusta kokonaisarvioon.

3.2.4 Jakelukanavat

Jakelukanavia koskeva riskitaso on arvioitu tasolle *alhainen*.

Jakelukanavilla tarkoitetaan niitä eri kanavia, joiden kautta voi tulla asiakkaaksi ja joiden kautta käytetään palveluita.

Henkivakuutusyhtiöt tarjoavat tuotteitaan useiden eri jakelukanavien kautta. Jakelukanavina toimivat usein pankit, henkivakuutusyhtiöiden kanssa samaan konserniin kuuluvat yhtiöt ja rekisteröidyt vakuutusdustajat. Jakelukanavina voidaan pitää myös vakuutusmeklareita. Yhtiöiden käyttämät asiamiehet sijaitsevat pääosin Suomessa. Fyysisiä palvelupisteitä on paljon ja etätunnistaminen ei ole vielä laajasti käytössä.

3.3 Hallintakeinokategoriat

Hallintakeinojen arvioinnissa on sektorikohtaisessa riskiarviossa hyödynnetty pääosin yhtiöiden RA-tiedonkeruulla raportoitavia tietoja. Arvio perustuu siis toimijoiden itse raportoihin tietoihin hallintakeinoista, eikä vastausten oikeellisuutta ole verifioitu.

3.3.1 Toiminnan riskiperusteisuus

Toiminnan riskiperusteisuutta koskeva riskitaso on arvioitu tasolle *kohonnut*.

Joiltain yhtiöiltä saadut riskiarvioiden tiedot ovat epäjohtonmukaisia ja riskiarvioista puuttuu lain edellyttämiä osa-alueita. Kaikilla henkivakuutusyhtiöillä ei ole menettelyjä asiakkaaseen liittyvien riskien arviointiin tai asiakkaan riskiluokitusta ei oteta huomioon asiakassuhteen jatkuvassa seurannassa. Jos riskien arviointi on puutteellista, sillä on vaikutusta myös asiakkaan tuntemisen toimenpiteisiin ja monitoroinnissa havaittaviin epäilyttäviin liiketoimiin.

3.3.2 Toiminnan organisointi

Toiminnan organisointia koskeva riskitaso on arvioitu tasolle *alhainen*.

Yhtiöt ovat pääosin raportoineet, että niillä on rahanpesulain edellyttämät toimintaohjeet ja menettelytavat, koulutus sekä käytännön työohjeet asiakkaan tuntemista koskevien menettelyjen noudattamiseksi.

3.3.3 Asiakkaan tunteminen

Asiakkaan tuntemista koskeva riskitaso on arvioitu tasolle *normaali*.

Asiakkaan henkilöllisyys todennetaan pääsääntöisesti asiakkaan läsnä ollessa hyväksyttävästä henkilöllisyysasiakirjasta, tai etätunnistamalla käyttäen vahvaa sähköistä tunnistusvälinettä.

Normaalin riskin ja korkean riskin asiakkaiden tuntemistietojen päivittämisessä on viivettä.

Osa yhtiöistä on ulkoistanut tai käyttää kolmatta osapuolta asiakkaan tuntemiseen, millä on yleisesti riskiä nostava vaikutus.

3.3.4 Monitorointi

Monitorointia koskeva riskitaso on arvioitu tasolle *normaali*.

Henkivakuutusyhtiöt seuraavat vakuutus sopimukseen liittyvää rahaliikennettä ja suurin osa myös asiakkaan toimintaa monitorointijärjestelmän avulla tai manuaalisesti.

Henkivakuutusyhtiöt ovat tehneet vaihtelevasti sisäisiä ilmoituksia tai rahanpesun selvittelykeskukselle ilmoituksia epätavallisista/epäilyttävistä liiketoimista. Osa yhtiöistä ei ole tehnyt yhtään ilmoitusta.